

Røða hildin á vestanstevnu:

Sørvágur er mín næsta heimbygd

Vilhelm Johannesen

Gott fundarfólk!
Góðu sørvingar, vága fólk
og stevnugestir!

Fyrst skal eg takka hjartaliga fyrri, at eg varð biðin um at halda røðu á miðnattsarsamkomuni á Vestanstevnuni 2001. Eg geri tað fegin og kenni tað sum ein stóran heiður, at halda røðu fyrri tí stóru mannfjöld, sum hefur leita sær oman á Sandin í Sørvági hesa góðveðursnáttina.

Hóast eg eri klaksvíkingur – føddur, uppvaksin og búsitandi har, so hefur Sørvágur altíð staðið mínum hjarta nær – verið mín næsta heimbygd, ella sum onkur vildi sagt, mín heimbygd nr. 2. Sum smádrongur kom eg her hvørt summar. Eg minnst torvroykin, ið kom upp gjøgn-um ljóðarin í hvørjum húsi í bygdini, og sum beyð mær vælkommum til Sørvágs, tá eg steig út úr bussinum her uppi á Pølsoyruni.

Eg minnst spæl her á sandinum. Her uppi á sandinum var tað fótbóltur, hond-bóltur, kapprenning og lop. Longur niðri á sandinum bygdu vit sandborgir, fangaðu allar og tarabrossur, vit vassaðu langt út eftir sandinum, men heiman-ífrá vistu vit, at vandaleysur var sandurin ikki, tí marrbakkin var har, og fór vit út av honum, so

var eitt bládypi undir okkum.

Eg minnst eisini at vit royndu eftir smásíflum og állum, bæði í Stóra og í Kirkj-ánni, somuleiðis minnst eg lötur í Kongs-hyli og í Djúphyli. Um kvøldarnar róku vit neytini heim frá útrakstrinum úti í Geilini. Eg minnst torv-ardeið Norði á Mýrum, eg minnst aðrar torvheiðar, t. d. Norði á Nakki, Niðri í Gyl, í Sortudíki o. s. fr., eg minnst gongutúrar oman á vatnið og oman í Vatns-oyrar, norður á Fjallavatn, út í Selvík og til Bíggjar. Og sjónin vit sødu og framvegis síggja úr Bø gongur ongantíð frá mær:

Har síggja vit Drangin og honum undir lið Tindhólm við teimum fimm tindun-um: Ytsti, Arni, Litli, Breiði og Bogni. Síðani síggja vit Gáshólm og Skerhólm. Longst í vestri síggja vit Mykines, og góðveðurskvöldini kundu vit eisini síggja blunkini frá vitanum í Mykineshólmi. Eg minnst eisini lötur, tá vit vóru á støð úti á Bakka, har bátarnir offa lögdu gylta veiðu upp á land. Miðini teir royndu tá vóru: Guttamið, Grynna og Grunnurin. Guttamið eitur eftir Guttormi lög-manni, ið fann hetta mið, eina ferð hann kom aftur av uttan-landsferð.

Ein av motorunum, sum tá røði út úr Sørvági, var

motorbáturin »Selvík«, sum kom til bygdina í november 1914. Tað er gleðiligt at síggja, at hesin bátur nú stendur á sandinum, er settur í stand og hefur fingið upprunaligu útsjónina aftur. Motorarnir og útróðurin er ein partur av bygðarinnar søgu. Tí vil eg nýta høvið at fegnast um hetta tiltak, at varðveita ein deksbát ella ein motor, sum vanligar varð sagt, og harvið tann partin av søguni her í Sørvági. Eg skal nýta høvið at ynskja tykkum tillukku og góða eyðnu við tiltakinum.

Eg minnst eisini gamlar menn, sum góðveðurskvöldini sótu á garðinum fram við vegnum, har brekkan gongur frá Pøls-oyruni oman á Sand. Teir flestu vóru í knæbuksum og morreyðari troyggu, onkur í koti, og fleiri høvdu føroyska hógvu á høvðunum. Har sótu teir og skiftu orð um ymiskar trupulleikar, bæði heimligar trupulleikar og um trupulleikar burtur í heimi, har tosaðu teir eisini um útróður, um fiskiskap annars, um føroysku stór-hvalveiðuna sum tá var í sínum vælmaktsdøgum o. s. fr. Teir bóru og fingtu tíðindi frá hvørjum øðrum.

Eg upplívdi eisini at vera næmingur í gamla skúlan-um í Sørvági. Har vóru bert tveir skúlastovur. Har vóru einans tveir lærarar og fyra flokkar. Lærararnir vóru

Dánial Danielsen, vanligar nevndur DD ella bara lærarin, og Napoleum Petersen, vanligar nevndur Pola. Jú, barna- og ungdoms-minnini úr Sørvági eru mong og fjøllbroytt, og koma ofta fram í mínum tonkum; hetta eru rík minni at eiga.

Frá araldstíð komu føroyingar saman í Tinganesi at halda ting. Seinni gjørdist hetta ólavssøkan ella tjóðar-háttíð føroyinga. Upprunaliga komu teir saman at gera lógir, at ansa eftir at lógirnar vórdur hildnar, at døma fyrri lógarbrot, at keypa og selja o. s. fr. Men teir komu eisini saman, tí teir vildu hittast at loysa heimsins trupulleikar og at halda sær at gamni. Teir tóku brókatøk og røðu kapp. Hetta var ein náttúr-ligur partur av mentan føroyinga.

Umframnt ólavssøkingið á Tinganesi í Havn, fóru føroyingar eisini at halda ting úti um landið, og søgnin sigur, at hvørt høvdinga-dømi hevði sín tingstað, og seinni hefur eitt ting verið í hvørjari sýslu. Søgn er, at gamli tingstaðurin her í Vágum, var inni á Gálga, sum er á markinum millum Sandavág og Miðvág. Har á staðnum stendur enn í dag ein stórus steinur, ið verður nevndur Gálgasteinur, og helst eru deyðadómur framdir har. Í søguligari tíð

hefur tingstaðurin í Vágum verið á Ryggi í Miðvági. Hetta kunnu vit lesa um bæði í Miðvágs- og í Sanda-vágssøgu.

Somu bókur siga, at í 18. øld hefur Várting verið á Ryggi í Miðvági. Heystting hefur verið í Sørvági og Vetrarting hefur verið á Steig í Sandavági. Vanligt var eisini tá í tíðini, at ástáðarrættur varð settur, t. v. s. at tingið varð sett á staðnum, har dómast skuldi í einum trætumáli. Vit hava dømi um, at sonevndi ástáðarrættur varð settur við Tjørndalsegg norðan fyrri Vatnsoyrar í 1746, at taka stöðu í einum trætumáli millum vestmenningar og sørvingar øðrumegin og mið-vingar og sandavágs-menn hinumegin. Trætæn snúi seg um gøtuna og gongdina millum Oyrar-gjógv og Sørvág.

Vit hava eisini onnur dømir um, at føroyingar hava leita sær saman til gaman og álvara. Í summum pørtum av landinum vórdur onkrar bygdir skýrðar júlabygd-ir, aðrar nýggj-ársbygdir, uppافتur aðrar trettandabygdir ella kyndilsmessu-bygdir. Hetta merkti, at hesar ávisu dagarnar vóru bygðirnar vertir fyrri vitjandi úr øðrum bygðum, helst úr granna-bygðunum. Onkunstaðni í landinum varð hesin síður varðveittur heilt inn í 20. øld. Sum dagarnir siga frá –

teir røkka frá jóllum til kyndilsmessu – var hetta í vetrarhálvárinum ella í dansitíðini.

Í síðsta fjórðingi av 19. øld, tá tjóðskaparrørslan fór at gera vart við seg her á landi, varð tann síður tikin upp, at skipa fyrri útferðum og fólkafundum ymsa staðni kring oyggjarnar. Hesir fundir høvdu síni ávísu endamá. Tey, sum skipaðu fyrri, vildu bjarga føroysku fólkasálini – ansinum fyrri føroyska málinum, fyrri serstøku føroysku mentanini og fyrri náttúrin. Men tíðin stendur ikki í stað, og sum sagt verður, nýggjar tíðir krevja nýggjar síðir. Gildini, fólkafundir-nir og dansiferðirnar vórdur avloyst av summarstevnunum.

Ólavssøkan var og er stevnan har fólk úr øllum landinum komu einaferð um árið. Men úti um landið vildu fólk eisini gera sínar »Ólavssøkur«. Á jóansøku 1899 høvdu vestanmenn fingið ta hugskot, at skipa fyrri fyrstu fólkafundar- og ítróttarstevnuni. Vestanmenn tá í tíðini vóru vestur-síðan av Streymoy, Koltur, Hestur, Skopun, Vágoy og Mykines. Á hesi stevnu var, umframnt fólkafundur sum vera man, bæði kappfóður, kappfíðing, kapprenning o. a., sum kundi kallast ítróttur tá í tíðini. Tann stevnan varð hildin í Miðvági.

Eina tíð skipaðu suður-oyingar fyri egnari Ólav-søku har suðri. Hetta gjørdur teir til teir fóru at skipa fyri egnari stevnu á jóansøku. Fyrsta jóansøkan var á Tvør-oyri í 1925. Jóansøkan hevur síðani verið hildin á hvørjum ári. Annaðhvørt ár á Tvøroyri og annaðhvørt ár í Vági. Í 1936 komu norðingar og klaksvíkingar við síni norðoyarstevnu sum verður hildin í Klaksvík á hvørjum ári.

Fyrsta Vágastevnan varð hildin niðri á vatninum í 1945. Har var kappróður, kappriðing, kapprenning, togtogan o. a. Tey fyrstu árin vóru tað bygdinar í Vágum sum stóðu fyri stevnu og tí bar hon heitið Vágastevnan. Seinni skiftið stevnan ímillum bygdinar Sørvgág, Miðvgág og Sandavág. Og uppaftur seinni koma Vestmanna við og tá broytti stevnan navn til Vestansteven.

Nú verða so allar hesar stevnurnar hildnar á hvørjum ári. Fyrst norðoyastevnan, síðan skálafjarðarstevnan, so jóansøkan, varmakeldustevnan, sundalagsstevnan, vestansteven og at enda kemur so sjálf tjóðarhátiðin Ólavssøkan, ið savnar fólk úr øllum landinum – ja, hon savnar so at siga alla tjóðina.

Áðrenn eg sleppi hesum partinum vil eg nýta høvið til at heilsa og fagna okkara fróttarungdómi. Tit seta ein serligan framúr góðan dóm á allar hesar stevnurnar. Úrslitið á oyggjaleikum á Man sigur ikki so lítið um tykkara ídni og dugnaskap. Heili 15 gullmerki, 14 silvurmerki og

12 bronsumerki, umfram tað, at vit vunnu kappingarnar í kvinnufótból og flogból fyri kvinnur. Eitt frálíkt úrslit, sum vit kunnu fegnast um, og vera errin av.

Í 1200 ár lógu føyoyingar avbyrgdir úti í Atlandshavinum og her varð tann føyroyska fólkasálin skapt. Við einum stóðugum fólkatali upp á umleið 5000 upp gjøgnum miðöldina hava vit varðveitt og ment okkara mál og okkara mentan. Her varð tann føyroyski samleikin (identiteturin) skaptur.

Útróður og bóndalív, kvæði og sálmasangur, landfarsóttir, sjólát, tuberkular í trongum skipslugarum og stórus barnadeyði hava skapt eina sterka, men eisini eina viðkvama fólkasál. Tað viðkvama sæst aftur í stórum listarligum gávum innan allar listagreinar. Tað sterka sæst aftur í okkara evnum at yvirлива skiftandi tíðir. Til lands í Íslandi – útróður í Grønlandi – við íslenskum trolarum – við bretum – við týskarum – við norðmonnum. Á útlendskum arbeiðsplássum og á fremmandum læristovnum.

Okkara flagg ímyndar tey samhaldsføstu virðini vit eiga. At vit varða av hvørjum øðrum. At ongin líður neyð í okkara landi. At vit taka okkum av teimum minni mentu og veiku í samfelagnum. At tær sterku herðarnar bera tær lutvist tyngru byrðarnar. At øll eiga rættin til eitt virkið lív. At øll fáa møguleikan at nema sær útbúgving. Hetta eru alt virðir, sum gera, at

okkara land telist millum tey góðu londini at búgva í. Virðir, sum gera, at vit eru errin av at vera føyoyingar.

Vit eiga ikki at lata eginsinnið – egoismuna – fáa fastatøkur á okkum, tí tað skapa vit eitt sjúkt samfelag, sum skjótt fer til grundar. Vit mugu í góðum felags-skapsanda skapa eitt samfelag, har pláss er fyri øllum. Vit eiga at sannføra hvønn annan um, at tað ber til at byggja eitt samfelag upp í felag, eitt samhaldsfast samfelag við sjálvsáliti og sjálvsvirðing.

Men vandi er í hvørjari vælferð. Tá ferðin er stór, er

týðningarmikið at ansa eftir, at vit ikki missa okkum sjálvi burtur, at vit ikki gloyma tað góða og gamla, sum vit fingur í arv frá okkara forfedrum. Eg kann ikki lata vera við at taka fram ta vøkru náttúruna sum eyðkennir okkara land. Í framtaksferðini gloyma vit ofta at halda fast við náttúruvirðini.

Um vit í øllum vinnulívs-meldrinum drepa lívið í vøtnunum, dálka firðir og sund so nógv, at dýralívið og sjóplantumvøksturin í fjøruni verður burtur, at ávís fiska-sløg hvørva og ikki koma aftur, og annað týðningarmikið lív á firð-

unum doyri, tá missa vit meira fyri minni. Okkara umhvørvi er bygt upp gjøgnum túsundir av árum, men nútíðin kann eftir stuttari tíð oyðleggja so nógv, at komandi ættarlið als ikki fáa møguleika fyri at fegnast um og gagnnýta hesa gávuna. Lat okkum altíð minnast, at tað, sum vit umsita, er ikki ein arður ella ein gáva frá okkara forfedrum, men eitt lán frá okkara eftirkomarum.

Fer frambrúðshugurin fyrirlitaleyst at hava við sær dálking og spillu av vøkru náttúruni t. d. av Sørvgásvatni og Fjallavatni og av fjøllum og dølum her um leiðir, so kann eftirtíðin av sonnum kalla okkum nakrar ráskroppar og tað má ikki henda. Um allan heim-in stríðast felagsskapir, lond og landspartar fyri at av-marka oyðileggjina av náttúruni. Vit hoyrdu herfyri um ósemjuna millum risaveldið USA og Europa um Koyotavatluna. Henda avtala áleggur øllum londum at minka CO-2 útlátið, so at tað innan ávíst áramál er heilt burtur.

Vísindafólk duga at síggja, at bera vit okkum ikki skilagott at, so er stórur vandi fyri, at okkara ættarlið fer at ræna framtíðina frá teimum, sum aftaná koma og skulu búleikast her. Sjálvandi skal okkara líta tjóð eisini vera við í arbeiðinum at verja heims-samfelagið móti týning. Vit kunnu ikki longur siga, at vit eru so fáment, og at tað líta, sum vit dálka, bert er ein evarska lítill dropi í tí stóra havinum. Spurningurin er ikki, hvussu fáment vit eru, men heldur er spurningurin hvørja sjálvs-virðing vit hava, og hvørja virðing vit hava fyri jørðini og okkara upphavi.

Fyri at tríva í eitt av teim aktuella málunum, skal eg her móti endanum nevna, at í farnu viku varð fyrsti borðurin settur í føyroysku undirgrundina. Um nakrar mánaðar fáa vit so at vita, um olja er í undirgrundini, og tey flestu vóna, at so verður og fegnast um og síggja fram til, at svartu gullið fer at sprikja burtur úr havbotninum. Men sum orðatakkið sigur: Tað er vandi í hvørjari vælferð. Og her kann vandi eisini vera á ferð.

Gera vit onki fyri at verja okkum, er stórur vandi fyri, at oljuginnast fer at koma føyroyska samfelagnum aftur um brekku. Ein vandi er, at peningaumfarið í samfelagnum gerst alt ov stórt við tí úrslitið, at vit fáa eina ótálmaða nýtslu, at sethúsa-prísirnir og prísirnir á byggijørð ríka upp í loft, at vit fáa stórt hall á handils-javnanum og gjaldsjavnanum, at tað almenna, kommunurnar og tað pri-vata fara at gera alt ov stórar og kostnaðarmiklar fløgur við

tí úrslitið, at okkara høvuðsvinna og onnur framleiðslukapandi og útflutningsfremjandi vinna verður sindrað.

Um oljuginnast gerst umfatandi, og kemur at fevna um eitt drúgt áramál, eru eisini aðrir og stórri vandar á fer. Tá verður vandi fyri, at vit koma í ta støðu, at ongin longur dugur at fiska. At ongin longur dugur at framleiða vøru til útflutnings burtur úr ráfiski.

At ongin dugur at arbeiða í landbúnaðinum, í ídnaði, sum ikki hevur beinleiðis við oljuginnast at gera, og hvat skulu vit gera við olju-ídnaðin, tá oljukeldurnar eru tómar? Sannleikin er tann, at avleiðingarnar av oljuginnast, um vit ikki binda um heilan fingur nú beinan vegin, kunnu gerast heilt óhugnaligar.

Bera vit okkum rætt at, kann oljuginnast verða til stórt gagn, bæði fyri okkum, sum nú liva, og fyri tey komandi ættarliðini. Hon kann gagna føyroyska samfelagnum langt inn í framtíðina. Men bera vit okkum skeivt at, er stórur vandi fyri, at hendan vinnan sum frálíður førir okkum út í stóra neyð og armóð. Hon kann gera enda á føyroysku tjóðini. Og her eiga vit at vera á varðhaldi. Vit eiga at sláa mangarð um okkara mál, okkara mentan og okkara síðsøguliga arv. Hetta er helst størsta avbjóðing føyroysku tjóðini hevur verið fyri nakrantíð. Hetta er ein avbjóðing til fólkíð í Føroyum – til føyroysku tjóðina.

Nú eru vit í veitslulagi. Ungdómur og manndómur og eldra fólkíð, sum hevur lagt arbeiðsdagin afturum. Vit eru savnað til ítrótt. Tey yngru luttaka og hini hyggja at. Vit syngja saman, tala saman, heilsa uppá hvønn annan o. s. fr. Vit hittast í eini aðrari tíð og á ein øðrvísi hátt enn forfedramir. Men hugurin at hittast er hin sami, og vit føyoyingar eiga eisini í framtíðini at kenna okkum sum teir grannar, ið koma hvørjum øðrum við. Grannar sum hava gleði av at hittast, at tala saman, syngja saman og syrgja saman, tá tær tungu löturnar í lívinum koma.

Lat meg enda við at ynskja Guðs signing yvir land og fólk og at ynskja tykkum øllum eina framhaldandi góða vestanstevenu.

Takk fyri!

